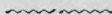

PTACTVO

města Prahy.

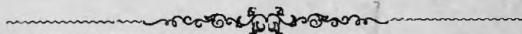

Sepsal

Dr. Antonín Frič.

Vyňato z časopisu „Živa“ na rok 1866.

V PRAZE.

Tiskem dra Ed. Grégra. — Nákladem vlastním.
1866.

Krásná poloha naší zlaté stověžaté Prahy, její stříbropěnná Vltava se svými ostrovy, zelené kopce a úrodné vysočiny ji ověnčující, pak mnoho zahrad u vnitr města samého, to vše přispívá k tomu, že se velký počet ptactva uvnitř hradeb jejích zdržuje, vzdor hlomozu, dýmu a prachu, jež půldruhého sta tisíc lidí způsobuje.

Kdo v klopotném povolání celý den v písárně sedí, aneb spěšně jen z jedné ulice do druhé pádí, máje mysl plnu starostí, ten si sotva toho všimne, že mimo vrabce a holuba co jiného kolem něho lítá. Komu však jako mně jest popráno, bydleti podál od ulice, blíže pěkné zahrady, a kdo zvyklým jest, pozorovati výjevy přírodní, tomu u prostřed Prahy celý malý svět ptačí se objeví a obveselí mysl jeho den co den.

Z libého ranního spánku budí mne šveholivý zpěv pěnkavy a štěbetání vrabců; přistoupím-li pak k oknu, vítá mne lašťovka, obletujíc okno mé, a na trávníku dvora spatřím, jak hopkuje rehek neb červenka, ana sbírá potravu k snídání. Vystoupím-li na dvůr, odletuje plachá kavka s topolu, nesouc v zobáku suchou větvičku na stavbu hnízda; vysoko ve vzduchu krákorají havrani a střelhbítý rorýs přeletí co blesk nad mou hlavou. Na ulici spatřím houfec lidí dívajících se, jak sokol prohání holuby — a když v soumraku se vracím do tichého zákoutí svého na dvoře musejním, tu libě rozléhá se píseň kosa v poklidu nastávající noci.

Tak se mihne každý den jiný obraz ptačího světa kolem mne, i lituji často, že veršů dělati neumím, abych mnohý blažený pocit vnesl na papír.

Předvedu nyní řadu ptáků v Praze obývajících a připojím vždy, co dobrého aneb zlého o kterém vím. Aby však byl začátek této řady předce nějak slavný, rád bych počal s orlem

neb supem; ti však objevují se jen někdy nad městem naším a to v oblakové výši, a uděšení pohledem na velké množství domů a věží potloukají se pouze v bližším okolí. Tak byl již orel skalní střelen v Krči a sup bělohlavý v Bubenči.

Pravým občanem města Prahy jest

Sokol obecný (*Falco peregrinus*), postrach všech holubářů, jejichž hejna za jasných dnů prohání. Běda jednotlivému holubu, kterýž se od hlavní tlupy odrazí, neb báječnou rychlostí uchopí ho v letu před očima holubáře a roztrhá ho na některé věži. Před několika lety vyvolil sobě takový smělý dravec věž svatohavelskou za jídelnu, kde si na holubech pochutnával, načež velmi pravidelně odpoledne asi hodinu odpočíval na střeše kostela Františkánského.

Kde jsou ty časy, kde v Čechách sokolnictví kvetlo — kde sokol irlandský z ruky zemanské dámy puštěn plachou zvěř pernou uchvacoval! Raroh (*Falco lanarius*), jindy též k sokolímu lovu vyučováný, hnízdil se až do nedávna v skalnatém údolí Vltavy mezi Roztoky a Libšicemi; však od té doby, co tam počal železniční lomoz rušiti bývalé posvátné ticho přírody, zmizel i raroh, a nyní upomíná nás již jen sokol obecný na lovecké radovánky starozemanského života.

Jestřáb (*Astur palumbarius*) zastává sokola někdy v lapání holubů, avšak poněvadž není tak hbitým letounem, raději chytá kořist svou, když již někam na zem se stulila a odnáší ji pak do blízkého lesíka, aby při žrádle vytrhován nebyl.

Mnohem menší jeho příbuzný

Krahulec (*Accipiter nisus*) jest pánem vrabců, a ačkoli zjevem svým holuby dosti poplaší, předce jim sotva více uškodí než že jim něco peří vyškubá.

V létě zdržuje se krahulec v lesích, ale v zimě bývá hladem puzen až do ulic Pražských, kdež často takovou neohrožeností za svou kořistí se žene, že se tím i do zajetí dostane.

Jednoho dne viděl jsem na příkopech, jak mladý krahulec pronásledoval vrabce až za nápisní tabuli zlatnického krámu, a to v době, když právě tudy pohřeb se ubíral. Někdy zalítne ve

střeštěnosti své do stáje neb prorazí skleněné okno, načež ostane v místnosti, do které se byl dostal, udiveně seděti, až se spamatuje a hledí, kudy by se opět dostal ven.

Ze sov můžeme mezi Pražské ptáky počítati s jistotou pouze jednu, a to jest: *Sova pálená* (*Strix flammea*), která ve dne na půdách velkých domů a kostelů se ukrývá v koutech mezi trámy, v noci pak pilně myši chytá a tím velmi užitečnou se stává. Bohužel, že často chycena bývá též v holubnicích, kde pak arci upadne v podezření, že má chuť na holoubata a trestu smrti propadne; pokud vím, jest však v tom případě nevinna, neb vybírá si holubníky takové, kam mají myši přístup, které tam zrní hledají; jest tedy holubům spíše užitečná než škodlivá.

Sýček neb *kulišek* snad též v Praze obývá; nemám však o tom jistoty, že by tu jinak se objevil než v klecích a kapsách ptáčníků, kteří ho k lákání ptáků potřebují.

Datel velký (*Picus major*) navštěvuje vždy zimního času větší stromy na ostrově střeleckém a na Žofině, a jmenovitě též topoly v musejní zahradě, které vysoko nad všechny blízké stavby se vypínají, přilákají velkého datla až před moje okna, kde brzo pronikavým křikem svým se prozradí.

Menší jeho příbuzný, *datel malý* (*Picus minor*), přitáhne vždy s hejny sykor, jichž společnost miluje, a navštěvuje jmenovitě ovocné zahrady, o něž si neunavným hledáním škodného hmyzu zásluhu získá.

V dubnu a v květnu bývá v zahradách Pražských a v nejbližším okolí slyšeti ptáka, který až do omrzení ustavičně křičí: klí-klí-klí-klí-klí-klí-klí!

Najde-li si oko místo, odkud zvuk ten přichází, spatří seděti neveliké hnědo-šedé ptáče, které všelijak se kroutí a čepejří a hlavou křečovitě otáčí — neb jest to *krutíhlav* (*Yunx torquilla*). Dlouhým svým jazykem podobně jako příbuzní mu datlové vytahuje škodný hmyz ze všech škulín stromové kůry a zaslouží tedy, aby velmi šetřen byl.

V pravém poměru k množství starobylých věží a budov

nalézá se v Praze za letního času značný počet *rorýsů* (*Cypselus apus*), kteří objevující se pravidelně okolo prvního května, prohánějí se pak po celé léto ulicemi Pražskými a vychovavše záhy ve škulinách střech mláďata svá přeletují pronikavým křikem: sri, sri, sri, v houfech nad hlavami Pražského obcenstva a to právě na místech, kde největší hluk a lomoz panuje, na př. na můstku, u prašné brány, okolo mosteckých věží a na podobných místech. Někdy opět vznášejí se tiše v nebetyčné výšce, tak že jen velmi bystré oko nad oblaky je dohlídne v podobě černých křížků.

Co do letu nezná rorýs žádného soka, upadne-li však někdy na zem, tu nemůže vzletětí máje velmi krátké nohy a u nich všechny čtyry drápky do předu postavené a jen ku přidržování na zdi zřízené. Zvedne-li jej někdo a vyhodí jej do vzduchu, tu v mžiknutí zmizí. Před několika lety měl jeden rorýs zvláštní nehodu; nespozorovav totiž pozlacenou špičku na hromosvodu domu musejního, nabodl se na ni středem prsou tak pevně, že pak tělo jeho více než dvě leta na tom hromosvodu nabodnuté zůstalo, až jsem je příležitě od pokrývačů sejmouti dal.

Když ještě stála na tarase mezi staroměstskými mlýny a kamenným mostem stará košatá lípa u prostřed rozličného stromoví, vídal jsem často *lednáčka* (*Alcedo ispida*) co jasně modrou třpytící se hvězdu přeletovati na ostrov střelecký a nazpět.

Od té doby, co povodeň roku 1845 vyvrátila starou lípu — k lítosti celého Pražského obcenstva — nespátril jsem více *lednáčka* u prostřed hlavního města.

Zvláště milým hostem v zahradách našich jest *střízlík* (*Troglodytes europæus*), který v nejsmutnějších zimních dobách, kde ostatní ptactvo se čepejří a sem tam před mrazem ukrývá, vesele hopkuje v křovinách a po plotech a šveholivou píseň prozpěvuje, která tím příjemnější nám se stává, že jest jedinou, která ticho sněhové krajiny oživuje.

V tomtéž čase zaslechneme někdy mimochodem též hlas *sýkory velké* (*Parus major*) a *modřinky* (*Cyanistes cæruleus*),

kteřé poletují od stromu k stromu, hledající neunavně skrovnou potravu zimní, totiž semení a rozličný hmyz, který si ve školínách kůry stromové zimní stánek byl upravil. Střízlík i sýkora velká zůstávají u nás sice též času letního, avšak málokdo si jich všimne, jelikož je listí kryje a hlas jejich ve zvukném zpěvu jarního ptactva mizí.

Z ostatních sýkor v Čechách žijících nejspíše ještě na tahu přijde na ostrov střelecký a do zahrad blíže řeky položených *babka* čili *sýkora luční* (*Poecila palustris*), a jen jednou jsem spatřil v podzimku, když již list opadaný byl, na baště hejno *mlynáříků* (*Mecistura caudata*).

Od těchto upomínek na zimní čas rádi se obrátíme k prvnímu zvěstovateli jara, ke *skřivanu polnímu* (*Alauda arvensis*). Nemůžeme sice od něho žádati, aby některou ze zahrad pražských sobě za stálé obydlí vyvolil, jelikož náleží širému poli, avšak musíme mu býti vděčnými, že milou píseň svou ve vzduchu neše až nad hlavy naše. Skřivan drží se i na venkově vždy opodál lidských obydlí a nikdy se nestane tak přítulným, jako *chocholouš* (*Galerida cristata*), který spíše vyhledává blízkost člověka a kterého nalezneme pravidelně v úvozech blíže vesnic, kde mimojdoucím vesele vítá zpěvem znějícím „vidím! koho pak vidím?“ Na Vyšehradě, Petříně, Smíchově, na Mariánských baštách a na podobných místech zastihneme chocholouše po celý rok. Znamenité schopnosti jeho v nápodobnění cizího zpěvu a moderních melodií přivádějí jej často do zajetí, kdež se stává oblíbeným členem domácnosti, jež každý miluje a ošetřuje. Nad ztrátou takového zdomácnělého chocholouše vyronilo již mnohé něžné oko horkou slzu.

Brzo po skřivanech přiletí k nám na jaře štíhlý *konipas* čili *třasořitka* (*Motacilla alba*). Jasně bílá, šedá a černá barva jeho, neustálá pohyblivost a jasný zvuk jeho hlasu volavého dodává zjevu jeho cosi veselého.

Podél břehů Vltavy u dřeváren podskalských, u mlýnů a jezů, na ostrovech a na plovárnách všude viděti a slyšeti konipasa, a jmenovitě objeví-li se nějaký dravec na obzoru, tu jej

pronásleduje pronikavým křikem a upozorňuje tím zároveň malé ptactvo na blízké nebezpečí. Hnízdí se v cihelnách, v zahradách, pod střechami stavení vícekrát do roka a zůstane u nás někdy po celý rok, je-li zima mírná.

Rád bych se ještě zmínil o *žlutém konipasu* (*Budytes flavus*), který jest stálým obyvatelem císařské louky za Smíchovem, nesmím ale překračovati hradeb Pražských, an bych pak musel celý přírodopis českých ptáků psáti.

Již v úvodu zmínil jsem se, že za tichých večerů letních se rozléhá zpěv *kosa* (*Turdus merula*) po zahradách Pražských, i musím podotknouti, že jest toto zdomácnění kosa, který jinak náleží mezi velmi plaché lesní ptáky, věci velmi podivnou. Nejen, že si zvykl na stavby městské a že bez ostýchání sedá na střechy a komíny, odhodlal se též hnízdit se v zahradě musejní a to sice způsobem tak neprozřetelným, že se diviti musíme jeho lehkomyšlné přítulnosti. Asi před desíti lety vystavěl si hnízdo v dřevárně, kde brzo rozpustili kluci rodinné štěstí jeho zničili, a později hnízdl se na levém topole musejní zahrady pět kroků od mého okna, jen asi sáh od země. Když samice již 5 vajíček snesla, opustila hnízdo, jež jsem potom se stromu sejmul a do sbírky musejní postavil.

Zimního času běhá kos po dvoře musejním sbíraje potravu, a jsa někým překvapen, odletuje s hlasitým křikem do huštin zahrady.

Drozd (*Turdus musicus*) zalítne někdy též do města a píseň jeho se pak tak zvučně rozléhá mezi domy, až i předházku neskromnosti zaslужuje, brzo však opět umlkne, neb nikdy se drozd tak domácně neusadí v Praze jako kos. Je-li kde v kleci držán, bývá pro pokoje milovné sousedy pravou mukou, neb křičí neunavně od prvního úsvitu až do pozdní noci, což tím nesnesitelnějším se stává, čím jednotvárnější jsou sloky písničky jeho.

Na začátku května bývá slyšeti ve větších zahradách a na ostrovech zvučný zpěv pěnice, která umělým způsobem napodobuje hlasy rozličných ptáků vplítajíc do vlastní skladby zpěv laštovek, žluv, kosů, strnadů, křepelek atd. Jest to *sedmihlásek*,

od ptáček šprochmajster zvaný (*Hypolais salicaria*), který oděn ve skrovné roucho prostě žlutozeleného peří, neunavně poskakuje ve vrcholech stromů a hubením hmyzu podobně prospívá, jako zimního času sykory.

Nevím jistě, zdali ptáče toto někde v Praze se hnízdí, myslím ale, že podobně jako příbuzní jemu *budníčkové* (*Phyllopneuste trochilus* a *rufa*), jejichž hlas z jara i na podzim v Praze slychán bývá, též nás jen na čas navštěvuje a že všechny hnízdění své vykonávají ve větších hájích okolí Pražského, v Krči, Závisti a na podobných místech.

Z celé té čeledi pravých zpěvavých ptáků žádný není tak zdomácnělý u nás jako *pěnice hluchá* čili *podkřovní* (*Curruca garrula*), která i na venkově vždy více při obydlích lidských, v trní zahrad a plotů se zdržuje, než příbuzná jí *špalírka* čili *pěnice popelavá* (*Curruca cinerea*). Hnízdila se již po více let v zahradě musejní na pravém topole zrovna naproti dveřím mé pracovny a vychovala šťastně mláďat svých. Toto hnízdění se v hlavním městě má pro ptáčka toho tu zvláštní výhodu, že jest jistým před nadělením vejce, jež mu kukačka na venkově tak často k vylíhnutí dává ku škodě vlastní jeho rodiny.

Praha náleží též mezi ta šťastná místa, která uvítají někdy ve svém středu krále všech pěvců — *slavíka* (*Philomela luscinia*). V dubnu a květnu můžeme zaslechnouti tlukot jeho na ostrově střeleckém, ve velkých zahradách podél řeky, a dokud ještě byla musejní zahrada více zarostlá křovím a stromovím, zdržovalo se i tu každoročně více slavíků. Že procházky Pražanů, jako Kanalka, Kinská a císařská zahrada atd. jsou pravým domovem slavíků, každému jest dostatečně známo. V klecích držení slavíci, jichž silný hlas často po ulicích se rozléhá, náležejí z větší části k většímu a silnějšímu druhu, tak zvanému Uherskému slavíkovi (*Philomela major*), který jen zřídka v Čechách se objevuje, za to ale ve velkém množství z Haliče a Uher k nám na trh přivážen býval, až tomu od několika let zákonem přítrž učiněna jest.

Miláček našeho lidu, *červenka* čili *čermák* (*Erythacus rube-*

cula) hopkuje často před mými okny na jaře a na podzim; nemám však za to, že by u nás se hnízdila, jelikož k tomu ráda vyhledává větších lesů, v jejichž podrostu na zemi hnízdo staví. Na podzim kupují si Pražané rádi červenky na trh přinešené, aby jim v komnatách mouchy vychytaly a líbezným zpěvem jakož i žertovnými posuňky je obveselovaly.

Kominikem mezi Pražskými ptáky jest *rehek domácí* (*Ruticilla erythaca*), který brzo z jara se objeví na střechách a komínech, kde vrzavým ukončováním svého málo umělého zpěvu hned na se pozornost obrací. Černá barva jeho a cihlově-rudý ocas, jímž neustále potřásá, pěkně sluší ke komínům, na nichž rozličné posuňky, tak zvané panáčky provozuje, střídavě se shybuje a zpřimuje, neustále při tom mlaskaje. K hledání potravy sestupuje též do zahrad a při takové příležitosti se stalo, že jeden z nich přihopkoval na dvůr musejní, lapal mušky, sbíral broučky, netuše nic zlého, an tu najednou — chňap a chrust — Hankovic kocour jej lapil a do kuchyně odnesl, aby se pochlubil ulovenou kořistí, která mu však opatrně odňata a mně přinešena byla. Byl to krásný starý samec; já jej vycpal a do sbírky musejní vřadil. Právě co tyto řádky píši, zakousl mnohem neohrabanější kocour před mými okny pěnkavku; též červenka se ztratila, i pěnice umkla — a tak musí padati jeden libý pěvec po druhém v obět ošemetnému dravci, jehož úlohou jest vlastně něco jiného než lapati ptáky.

Rehek zahradní (*Ruticilla phoenicurus*) lišící se mnohem pestřejšími barvami od rehka domácího, zdržuje se též rád v zahradách Pražských, žije však více skrytě a nesesadá nikdy na střechy a komíny jako předešlý.

Kde stojí skupeniny velkých stromů, kaštanů, lip neb topolů, tam nalezneme pravidelně letního času šedohnědého ptáka velikosti pěnice, který sedá tiše na některé nízké větvi a velkým okem svým pohyby letavého hmyzu pozoruje, a chvillemi hbitě vyletí a jej lapí, načež opět na předešlé stanovisko se vrátí. Jest to *lejsek šedohnědý* (*Butalis grisola*).

Když jsem co student chodil se učit z rána na střelecký

ostrov, tu často jsem díval se s podivením na hbitost, jakou pták ten hmyz lapal, a chytil jsem jednou též mládě z hnízda vypadlé, které ještě lítati neumělo. Mnohý čtenář si pomyslí, že jsem se toho asi málo naučil, když jsem se díval po ptáčích, a má v skutku pravdu; neb ten, koho příroda baví, jehož každý zpěv ptáka těší a každý brouček zajímá — ten udělá lépe, zůstane-li se svými autory doma mezi čtyřmi zdmi, musí-li již stůj co stůj latinskou moudrostí se napájeti.

Přehledneme-li vytknuté skupeniny ptáků, zpozorujeme, že se z každé čeledi některý druh vyznamenává zvláštní přítulností k člověku, že se nejen neděsí, nýbrž že vyhledává úmyslně blízkost člověka, ba že někteří necítí se jinde volnými než pod střechou lidského obydlí.

Jiné druhy blíží se již jen s opatrností k nám, kdežto opět jiné druhy téže čeledi daleko od měst a vesnic prchají, ba i jednotlivým stavením zdaleka se vyhýbají, a klidné samoty, tiché lesy neb pokojné skalní rokle si vyhledávají.

Vzorný příklad oné přítulnosti nalézáme u *laštovek* (*Hirundo rustica*), jichž hnízdění a celý způsob života tak úzce jest spojen s obydlím lidským, že věru nevím, co by si laštovky počaly, kdyby najednou zmizela všechna stavení z povrchu země. Kam by stavěla laštovka hnízdo, kdyby nebylo stájí a přístřeší? Kde by sedávala, kdyby nebylo žlabů a střech? Komu by zpívala štěbetavou ranní píseň, kdyby tu nebylo lidí!

Za svou věrnost nalézá však laštovka též dostatečnou odměnu v lásce, kterou k ní lid náš chová. Nikdo jí neublíží, nikdo neruší hnízdo její, třeba by bylo na místě, kde překáží, a v rozmluvách i písních vždy jen přívětivě a laskavě o ní se zmiňuje.

Laštovka nečiní při vyhledávání svého bydliště rozdílu mezi tichou venkovskou osadou a hlučným hlavním městem. Nedbajíc na hluk továren, na dým komínů a na jiné nepřítjemnosti, staví hnízdo své často na místa neobyčejně nepokojná. Tak na příklad hnízdil se jeden párek po mnohá léta ve fysiologickém ústavě na Spálené ulici v skleněné chodbě právě nade dveřmi, kde zvonec každou chvíli zařinčel dosti velkým lomozem.

Nastane-li špatný deštivý čas, obletují lašťovky okna naše, navštěvují též větší chodby a průjezdy, aby si tam nalapaly hmyz před deštěm a větrem úkryt hledající. Když pak nečas déle trvá, tu sedají smutně na římsech domů, čekajíce, až se jasné počasí vrátí.

Opatrněji blíží se člověku menší druh laštovek, tak zvaný *jiříček* (*Chelidon urbica*), který hnízdo své jen na zevnější stěny domů přilepuje. Jiříček jest více vybíravým při volení místa k hnízdění, avšak jest-li sobě nějaké oblíbil, pak se k němu přistěhuje množství soudruhů, pročez hnízdívá těchto laštovek velké množství na jednom a tomtéž domě, což náš venkovský lid za příznivé znamení pro svou domácnost považuje. Měšťáci nepřejí tuze jiříčkům, poněvadž jim prý hnízdy svými ruší sličný povrch novomodních staveb a trusem svým neustále okna potříšňují; proto nezřídka shazují hnízda jejich a nutí je, aby se jinam odstěhovali. — Vypadá-li oblé uměle spleené hnízdo jiříčka ještě dosti slnšně a spořádaně, dokud jest v něm pánem, změní hned vzhled svůj, když se do něho nahnízdí vrabci, kteří co nedbalí hoši nechávají všude vyčuhovati slámu a peří. O hnízdo jiříčků nastává často mezi jiříčky a vrabci krutý boj, a mnohokráte bylo prý pozorováno, jak jiříčci zadělávají v čerstvosti otvor k hnízdu, do něhož se vrabci byli nasadili, trestajíce je neuprositelně za drzé rušení majetku. V Praze drží se nejvíce jiříčků blízko řeky, a na domech nábřeží vidáme po každý rok hnízda jejich. Na místech, kde jest břeh řeky zemitý, sedávají houfem a hltavě nabírají do úst bahno na zbudování svých hnízd. Někdy lze mezi lašťovkami a jiříčky nad Vltavou se proletujícími pozorovati též *břehule* (*Cotyle riparia*), které se liší od jiříčků tím, že jsou menší, na hlavě a na hřbetu hnědé a nikoliv leskle tmavomodré jako lašťovky. Způsob jejich hnízdění jest zvláštní, neboť vyhrabují sobě v hlinitých březích a stržích 3—4 stopy dlouhé rourové díry, do jejichž rozšířených konců hnízdo staví. Celé kolonie takových hnízd nalézáme ve Stromovce v hliništi blízce železnice, pak u Modřan, u Klecan, na Letné (Belvederu) a na jiných místech okolí Pražského.

Přicházíme nyní k zajímavému ptáku, který se zove *tuhýk* čili *masojídek* (*Enneoctonus collurio*), a který pod rouškou svižného zpěváka skrývá vražedlnou a tyranskou povahu. Slyšme, co se nedávno přihodilo. Jistý domácí pán procházel se ve své dosti velké zahradě, an tu pojednou jej překvapil úžasný výjev. Mláďata malého zpěvavého ptáčka, z jejichž zdaru se byl velice těšil, byla napíchána na trnech agatového křoví, některé půlí těla, ba některé zrovna skrze oči. — Velice rozhořčen nad tímto osudem svých miláčků, hořekoval nad zkažeností mládeže, již tuto ukrutnost připisoval a sliboval nezbedným klukům notný výprask.

Náhodou vypravoval příběh ten také mně, načež jsem se ho optal, nemá-li v zahradě nějaké tuhýky — a v skutku tam zalétával párek těchto ptáků, o nichž mně podobná ukrutenství již dávno známa byla. Nyní byla událost vysvětlena a těžké podezření se sousední mládeže svaleno. Za několik dní, když tuhýk opět do zahrady přiletěl, aby ve vraždění pokračoval, padla rána a krutý vrah ležel ve vlastní krvi na zemi.

Tuhýky vídal jsem často v zahradách okolo Karlova a větrného vrchu, na Mariánských baštách a všude v sadech, kde mnoho trní a křoví roste.

Mimo rorýsa nenáleží žádný pták tak k význačným obyvatelům našeho starobylého města jako *kavky* (*Lycos monedula*), o jejichž životu, mravech a duševních vlastnostech snadno by se dala napsati celá knížka.

Brzo z jara sedají párky kavek na křížech, báních a větrových korouhvích našich věží u kostelů, vodáren a mostů; zůstávají však jen z části v Praze, neb většina jich odletuje v soumraku přes Vyšehrad, Bráník a Modřany do lesků u Kundratic a Lhotky a snad až do velikých lesů Dobříšských. Když nastane doba hnízdění, přiletuje jedna kavka po druhé na topoly musejního dvora, kde si vyhledávají úlomky suchých větví, jež mají býti základem jejich hnízda. Pozoroval jsem často, jak si kavka sedla na suchou větev a tak dlouho se na ní houpala, až ji ulomila, načež s ní rychle odletěla na Prašnou bránu neb Jindřiš-

skou věž. Kdokoli se zabýval vybíráním mladých kavčat, ten měl příležitost podiviti se tomu, jak rozličné předměty v hnízdě kavčím se nacházejí. Máť kavka podobně jako straka tu vlastnost, že krade lesklé předměty a do hnízda svého je zanáší a tudíž se nalézají v hnízdech jejích často barevné plíšky, brejle, prsténky neb šperky, ba nedávno našli v Londýně v takovém hnízdě asi tucet cedulek z botanické zahrady, kartáček na zuby a štít od čepice.

Na podzim, když zrají ořechy, jdou kavky velmi rády na ně, a když některá ořech utrhne, odnese jej někam na komín neb na střechu a tam jej vyklobává. Takto zaměstnané viděl jsem je často na domě musejním; klofne-li však kavka na komíně nešikovně do ořechu, tak se jí vysmekne a spadne buď do komína aneb na dvůr, kavka se smutně po něm dívá, neletí ale za ním, nýbrž odletí si pro jiný.

V kamnech musejních pod komíny někdy nacházíme na podzim několik kop ořechů, a na dvoře i tucet denně, a to tak dlouho, pokud kde jaký ořech v sousedních zahradách jest k nalezení.

Velké potěšení způsobují mladé kavky, které v zajetí s přistřiženými křídly po domech hopkují a to zvláště tím, že se naučí žvatlati slova a že rozličnými šprymovnými kousky pány své obveselují.

Kavky neopouštějí nás v zimě a jen proto v Praze samé v ten čas tak mnoho jich nevidíme, že velká část jich ve společnosti vran a havranů v houfech po venkově se potuluje.

Vrána (*Corvus cornix*) objevuje se v Praze nejvíce jen zimního času, kde jmenovitě na zamrzlé řece obchází neustále místa, ledem nepokrytá; nevím však co tam hledá, nepochybně že z nouze loví rybičky. K odpočinku sedá jen na velké stromy střeleckého a žofinského ostrova a nikdy na věže neb stavení. Je-li zima neobyčejně tuhá a za branami vše sněhem pokryto, odváží se někdy vrána až do ulic, a vídal jsem ji pak na svrchní části koňského trhu a na větších odlehlejších prostorách města. Někdy sedá vrána též na vrchol některého topolu na dvoře mu-

sejním, zakrákorá velmi hlasitě, jako by svolávala družky své a odletí zas brzo pryč.

Havran polní (*Corvus frugilegus*) vznášívá se vysoko ve vzduchu nad kotlinou Pražskou, dává se znáti svým chraptivým hlasem. Od několika let založili havrani kolonii hnízd na vrcholech velikých topolů na Štvanici, z čeho mohou mítí okolní hospodářové velkou radost, ano není užitečnějšího ptáka pro pole nad havrana, poněvadž po celý rok sbírá chroustové pondravy a jiný škodný hmyz. Z té příčiny zasluhuji havrani všeho šetření a přál bych si ve prospěch polí Holešovských, aby majitel Štvanice jich nepronásledoval střelením mláďat a nebral si příklad ze střelců ve Veltruském parku, kdež každoročně velká razzia proti nim se podniká.

Z celé čeledi oněch malých zpěvavých ptáků, kteří se hlavně semením živí, vystupuje v řadě Pražských opeřenců do popředí: *Vrabec domácí* (*Passer domesticus*), tento nejvěrnější soudruh náš, který nás neopouští ani v zimě jako lašťovka, ani neodletuje v letě do lesů k hnízdění jako mnohý pták, který byl v zimě blíže člověka užil dobrých časů.

Naskytuje se nám zde mimovolně otázka, kde se asi vrabci zdržovali, dokud nebylo lidských obydlí; neb nyní jich nenalezáme nikde v lese, ve skalách neb v lidoprázdných krajinách.

Vede se však dlouhá léta o to spor, zdali se máme z této vrabčí lásky těšiti čili nic.

Nám v Praze nenadělá vrabec mnoho škody, nanejvýš že ozobe někde nějakou květinu, neb že mlsá ovoce; ale na venkově tomu jinak. Když hospodář spatří, jak mu celá mračna mladých vrabců hubí pšenici neb ječmen, tu přestává všechna láska a dobře nabitá puška musí zjednatí pořádek a obhájití role před dotíravostí té sběře. Příležitost, kde vrabec tak výdatně obilí hubiti může, netrvá na štěstí příliš dlouho, kdežto naproti tomu ta okolnost, že mláďata svá hlavně hmyzem, housenkami a červy krmí, zase jej jaksi omlouvá, a škodlivost a užitečnost jeho jaksi váhu sobě drží.

Po podrobném spočítání zrněk a hmyzu, které ve volatech

zabitých vrabců nalezeny byly, přišli němečtí učenci k tomu usnesení, že není radno vrabce z cela vyhubiti, ale předce že jest prospěšno, počet jejich obmezovati a přílišnému rozplemenění jejich zabráňovati.

Každý ví, že v Praze není nouze o vrabce, avšak málo kdo ví, že u nás ještě jiný druh vrabců se zdržuje, totiž: *Vrabc polní* (*Passer montanus*), který jest již více zdivočilý a na člověka se tak neváže. Vrabc ten jest menší, štíhlejší, pestřeji zbarvený, a samička liší se u vybarvení málo od samečka, kdežto u domácího vrabce jest jen prostě hnědá.

Těchto štíhlých vrabčků nalézáme v Praze co do počtu sotva desátý díl v porovnání s vrabci domácími, a to jen tam, kde mnoho velkých stromů aneb husté zrostlé křoviny se nacházejí.

Mimo vrabce jest nejstálejší družkou naší *pěnkava* (*Fringilla caelebs*), která jmenovitě ovocné zahrady a stromořadí miluje a obveselujíc nás na jaře zvucným zpěvem po celý rok na blízku obydlí našich zůstává. Krotkost její dá se zvláště pozorovati v hostinských zahradách, kde přiletuje často na stoly sbírat drobty, třeba všude množství hostů sedělo. Přiletí neb přihopkuje zcela tichounce a důvěrně, kdežto vrabc jen jako pokradmo nebo drzím útokem něco uloví a hned s tím odletí.

V Praze hnízdí se jistě více než 100 párů pěnkav každý rok, a jmenovitě na střeleckém ostrově často jest viděti, jak staří krmí mladou, ještě nemotornou rodinu svou.

Z ostatních vrabcovitých ptáků přilétá k nám ještě jen strnad a stehlík častěji do větších zahrad a tam, kde podobně jako na Petříně něco polí se nalézá, kdežto čížek, zvonek, jirice a čečatka jen tak mimochodem v čas tahu o Prahu zavádí, nikdy se ale déle nezdržuje.

Důležitou částí ptačího světa v ulicích Pražských jsou *holubi*. Nemám však ty, jež holubáři prohánějí v kroužících hejnách, nýbrž holuby zdivočilé, které na prašné bráně, na velkých staveních celnice a konského trhu atd. se zdržují. Holubi tito mají z větší části barvu šedou, přes křídla dva černé pruhy a spodní část hřbetu bílou a jsou v celku zcela podobní k ho-

lubu skalnímu (*Columba livia*), který na pobřežních skalách jaderského moře se zdržuje a od něhož bezpochyby všichni naši domácí holubi pocházejí.

Divocí holubi v Čechách žijící: řivnáč, doupnák a divoká hrdlička, náležejí k lesním holubům, jež sedají vždy jen na stromy a nikdy na skály; náš domácí holub však nesedá na stromy, nýbrž na skály a stavení, což podporuje též mínění, že Pražští divocí holubi od holuba skalního pocházejí.

Zdivočilí holubi ulic Pražských nemají pánů, živí se nejvíce zrním z trusu koňského, pak obilím, po trhu na dlažbě roztroušeným a od pokrmu, který jim někteří soukromníci na určitá místa sypou, bavíce se jejich pravidelným objevováním se v čas krmení. Holoubata vyhlídnou leckde ve výstupku, na kamenných ozdobách prašné brány, v koutku velkých oken u hlavního mytá a na podobných místech.

O holubářství domácím napsal již p. F. Špatný zvláštní knížku, přečtež zde o něm slov šířiti nebudu.

Z celého řádu kurovitych zaletují na podzim v čas honeb jen koroptve a křepelky do města a sotva zde někde jinde přenocují než na Petříně. Jednotlivé koroptve bývají zahánány někdy až do malých zahrad, odkud v zoufalství vyletí na blízké střechy, aby odtamtud se rozhledly, kudy by opět z nemilého jim labyrintu domů do tiché přírody zaletěti mohly.

Řád ptactva bahního jest u nás též slabě zastoupen, proto že v okolí žádných velkých rybníků ani rozsáhlých bařin není. Z též příčiny pohřešovali jsme již mezi zpěvným ptactvem špačka a nyní nemile oželujeme čápa, kteří oba v některých místech k miláčkům obecnstva náležejí.

Starý zknšený lovec arcí poznává ostrým svým sluchem, jak za tichých nocí jarních a podzimních vysoko ve vzduchu ozývají se hlasy táhnoucích kolih, zoravů a volavek, avšak to míjí vše jako mlha, a ranní záře nezastihne již žádného z poutníků těch na obzoru Pražském.

Jesti ale předce jeden druh bahního ptactva, jež můžeme do našeho seznamu přijmouti: jest to *kulík říční* (*Charadrius*

curronicus). Pták ten hnízdí se každoročně na plochých březích a ostrůvkách Vltavy od Bráníku až za Zbraslav a též u Holešovic, Buben a Roztok. Ačkoli mu umělými nábřežími a tarasy zastavené břehy Pražské Vltavy jen malou příležitost podávají, aby se tu mohl trochu proběhnouti, předce bývá v čas tahu slyšeti hvízdavý hlásek jeho z břehu ostrova střeleckého a na písčinách kolem Štvanice.

Z velmi četného řádu ptactva vodního nemůžeme uvést žádný druh, který by stále u nás se zdržoval; navštěvují nás ale za to někteří sem náležející ptáci tím pravidelněji, zvláště času zimního, když všude na venku stojaté vody zamrzly.

Na proudící řece zůstanou i při největších mrazech otevřená místa, a na ty zapadají rozličné druhy divokých kachen, mezi nimiž nejčastěji pozorujeme *hvízdáka* (*Mareca penelope*) a *hohola* (*Clangula glaucion*). Když kachny ty mezi kamenným a řetězovým mostem sem tam přeletují a se potápějí, stávají na mostech i nábřežích velké davy lidu, bavících se pohledem na vzácné ty hosti, a účastenství značně vzroste, pokoušejí-li se mlynářští o to, aby některou kachnu zastřelili.

Když pak na jaře led jde, tu ještě více tažního vodního ptactva zabloudí až do Prahy; bývá pak pozorován mimo rozličné kachny též *morčák bílý* (*Mergus albellus*), malá to, bíle a černě barvená kachnička, která má v tenkém zobáku pilkovité zoubky. Ještě větší vyrazení nežli kachny způsobují divákům roháči a potáplice. Z prvnějších jest to hlavně *roháč velký* (*Podiceps cristatus*), který někdy pod kamenným mostem vytrvale své potápěcí umění provozuje, až se i přihodí, že v rybářských sítích se octne a za živa do zajetí přijde. Roku 1851 koupil jsem takového živého roháče od rybářů Pražských; byl však velmi divoký, nechtěl žráti, ačkoli mu malé rybky do velké kádě byly dány, i musel jsem jej tedy usmrtiti, aniž bych jeho způsoby neb nezpůsoby v zajetí dále pozorovati mohl.

Někdy objeví se též na Vltavě *roháč malý* (*Podiceps minor*), zůstává však obyčejně nepovšimnutým pro drobnost své postavy. Za to jest ale znamenitým úkazem

Potáplice severní (*Colymbus arcticus*), která májc skoro velikost husy, hned všeobecnou pozornost vzbuzuje a jest-li neuletí, brzo některému střelci za oběť padne. Tak se poštěstilo minulé zimy jednomu z převozníků u občanské plovárny, že zastřelil krásný exemplář tohoto ptáka, ježž pak pan ředitel Stöck Museu našemu daroval.

Zbývá mně ještě jenom zmíniti se o *racku chechtavém* (*Larus ridibundus*), v obecném životě též mořská laštkovka zvaném. Zdržuje se podél celé Vltavy od Budějovic až k Mělníku a též skoro celý rok v okolí Chuchel a Troje, i letí často podél Vltavy skrze Prahu.

Je-li zima velmi tuhá, zaletí k nám též *racek trojprstý* (*Rissa tridactyla*), jako se stalo asi před třinácti lety, kde jich několik v Praze samé a v nejbližším okolí střeleno bylo.

Porozmluviv si s milým čtenářem asi o půl stu mých opeřených miláčků, přeji si, abych v mnohém byl vzbudil touhu po bližším poznání nejen ptáků města Prahy nýbrž i všech ostatních, které v naší milé vlasti přebývají.

